

Stanko Kociper | Goričanec

Dve poglavji iz novega romana

Aninska nedelja v Vinskih gorica

Nedelja se je porodila čista, brez madeža kot sijajno oko božje. Skoraj preveč težka lepota je ležala na gorica, da je človeka zaščemelo v očeh, če se je ozrl po bregovih. Bila je nedelja za gizdavo mladino, ki je vrela iz vseh grab navzgor k Jeruzalemu.

Cerkev Žalostne Matere v Vinskih gorica se je bleščala v soncu kot dragulj. Lipov gaj okoli nje je bil v cvetju, da je gosta senca opojno dišala. Iz šilastega zvonika so trepetali tenki, srebrni glasovi zvonov. Kot žegen božji so se razlivali dol na gorice, kjer so mladi grozdi pili sonce.

Prečudežno lepo je pač pri Jeruzalemu! Pa kako ne bi, ko se toliko lepote zrcali na tem sijajnem biseru Vinskih goric! Zares pohleven med enako ponižnimi nešteti goričkimi sosedi je Jeruzalem. Saj so vsi ti bregovi kot valovi morja, ki jih je začarala milostna roka božja, ko so bili najlepši. Vse vprek po njih cvetejo breskve, dišijo gorice in šepetajo topoli, kot da skrivnostno vabijo na proščenje vse bližnje in daljne soseske. Bela golobica si je spletla gnezdo med žlahtno vinsko rozgo. V kletih in pivnicah pa čaka vino, sladko kot med in težko kot svinec. O, vem, zakaj je vsakemu dvakrat hudo, ko umira v tujini: Ko bi vsaj umrl na tem koščku zemlje, ki so ga poljubile božje ustne! — —

Ludvik se je spustil skozi slivje v grabo. Šel je ob robu Kadove šume, čez brv, kjer so rastle vrbe, in po Slančji vesi navzgor mimo križa na križpotju, kjer je privzdignil klobuk. Na bregu se je iskrila jeruzalemska cerkev in šotori so se belili, da ga je dirnilo. Zares prav v grabo jih je bilo mogoče videti. Tam so razložena lepa rdeča in belo pisana lectarska srca. Ali bo pač dobil za Juliko katerega s primernim napisom, je mislil. Hitel je, kot bi ga podplati žgali. Kajpak, mnogo jih bo, ki bodo danes srca kupovali, pa ne bo kaj izbirati. Slekkel je suknjič in ga vrgel preko lakti, ker ga sonce preveč žge v hrbet.

Julika je bržkone že spredaj. Seveda, njej ni treba doma najprej vse v hlevu in okrog hiše urediti, ko je drugih dovolj. Kakor da plava, tako lahke so mu bile noge v svetlo oličenih čevljih. Neizmerno hrepenenje ga je podilo med goricami in ob globokem Babjem klanecu, kjer so baje v starih časih ženske s kropom, kamenjem in čebelami prepodile Turke ali Kruce ali kogar že pač. Vse močnejši sunki svečanega zvonjenja so mu udarjali v uho. Če pa so zvonovi za hip utihnili, je čul, kako je vreščala lajna pri vrtiljaku.

Bil je bolj med zadnjimi. Ko pa niti za Aninsko nedeljo ni zmanjkalo doma skrbi in dela! Julike ni mogel nikjer dobiti. Sevé, pevke in pevci morajo biti zgodaj na koru.

Pri lectarju je bila gneča. S silo se je moral zriniti do src. Bog ve koliko močnih mladih rok se je stegovalo, da bi lectarsko srce ljubljenu dekletu, ki ga prav zares ni fletnejšega na svetu, povedalo to, česar usta niso mogla povedati.

Ludviku je padel pogled takoj na eno edino, ki se je rdečilo poleg drugih. Bilo je veliko, prelepo pisano in ogledalo je imelo. Mrzlično je segel po njem, da ga kdo drug ne bi prehitel. Preko dišečih sladkarij, piškotov, kolačev in rezin je vrgel lectarju kovača in spravil srce pod suk-njo. Komaj je šlo v notranji žep.

Stopil je za hišo, ki je čepela ob klanču. Ozrl se je okrog sebe. Ne bi bilo dobro, če bi ga kdo videl, kako je mislil na Juliko. Izvlekel je iz žepa srce in si ga šele sedaj natančno ogledal. V ogledalu je prav lepo videl poten obraz in šop las, ki mu je ob levi strani silil izpod na stran povezenega klobuka. Kako vse lepša bo Julika, ko se bo ogledovala! Pod ogledalom pa je bil listek in na njem je bilo napisano:

»Če me ljubiš, mi povej!
Jaz te ljubim prek vseh mej.«

Zavrtelo se mu je od prečudežne sladkosti. To je vendar tako lepo napisano!

Na drugi strani klanca je stegoval trepetajočo roko Šintarov Tunek in Fajfarov Peter se je zarežaval, da bi mu mašarji dali kaj vbogajme. Presrečen je bil fant, da ne bi skočil preko kolomij in dal Tuneku in Petru vsakemu po novčič.

Zvon je zazvonil začetek službe božje. Ljudje so se skozi vsa tri vrata gnetli v cerkev, ki je pač vse premajhna, da bi zajela množico, katera se je privalila pod sence lipovega gaja. Ludvik je previdno delal s komolci pot pred seboj, da mu kdo ne bi zdrobil srca z ogledalom. Skril se je ob stranski oltar pod prižnico. Skriti je moral molitve, ki so za gorico, za ajdo in za vse Lakiče vrele iz srca k Bogu. Za Lujziko, za kozo neumno, ki zavoljo Pulka doma tuli, je molil, in za očeta, da bi grunt ljubil, pa da bi dedek dolgo živeli. Mnogih skrbi se je spomnil, za katere ni kazalo drugega, kot moliti že vnaprej. Ko pa se je odtrgal v zboru tenki Julikin glasek in je zatrepetal preko glav mašarjev proti oltarju, ga je spreletela prijetna zona in pred očenaš je postavil:

»Za Juliko...«

Takrat so se mu oči še bolj živo in proseče zazrle v milostni obraz Žalostne Matere.

Po maši je sédel na star, izdolben lipov štor, iz katerega so poganjala mlada drevesa. Gledal je po bregu navzdol na ravnico, kjer so vpili klobasarji in so se visoko nad trsjem vrteli sedeži na vrtiljaku. Dekletom, ki so se vozila po zraku, so plehetale janke, da so se jim videle čipkaste, bele spodnjice. Fantje so jih lovili in jih suvali visoko v zrak, da so cvilile. Bog ne daj, da bi se veriga utrgala! Daleč v grabo bi odletelo dekle in se med trsjem zaklalo.

Toda, moj Bog, ali ni to Julika? Tista snežnobela svilena ruta na glavi in rdeča janka? Ludviku je zastal dih. To vendar ni za Juliko. Naj se utrga veriga? Stisnil je čeljusti. Seveda je Julika. Ti neumnica!

Tedaj pa je stisnil pesti. Mišice na obrazu so mu zatrepetale, stresel se je. Pulkov Jožek je zagrabil Juliko. Zadržal jo je, potem pa jo je sunil, da je v velikanski krivulji zaplavala po zraku. S petami je udarila po

vejah tik nad Ludvikovo glavo. Samo vzpel bi se, razprostrl roke in imel bi jo. Pa se ni ganil. Mislil je, da se mu bo ustavilo srce.

Naslonil je glavo med pesti. Nič več ni videl pisanih robcev in jank, nič več ni čul vpitja kramarjev, niti Julike ni čul, ko je cvilila v zraku nad njim. Bil je bolan. Ni vedel, kaj mu manjka, le bolan je bil. Srce, ki ga je nosil v notranjem žepu, ga je peklo.

Tako je potemtakem ta stvar z dekleti! Vsa se režiijo, če se jim Pulko približa. Pa ko je vendar tako zoprni! Tisto njegovo razkoračenje; hu! Kajpak, govoriti jim zna! Neumnice; ko bi vedele... Doma joče Lujzika, on pa se tu blazno igra z Juliko, za katero se Ludvik tako boji. Lakičevo žito je prodal, da nori. Mar ne ve Julika, da je zavoljo nje pred Pulkom prestopil jaso v Kadovi šumi? Mar je pozabila, da je zavoljo nje zakuril pod Tretjakovim žitom? Je pozabila, kako ga je gledala oni večer, ko je pleve peljal domov, in je pritekla za njim? Ali ji ni obljubil, da bo šel na Aninsko nedeljo v Jeruzalem — zavoljo nje? Julika, Julika, ko bi vedela, kako hudo mu je!

Nikdar ne bi mogel jasneje spoznati ljubezni, kot jo je čutil ta hip. Dolgo jo je nosil v sebi skrito; sam ni vedel, kaj bi počel z njo. Sedaj ga je zbolela, zaskelala ga je in iz srca se mu je razlila v kri in ude. Zatrepetal je, ker je bila grozna v svoji neusmiljenosti. Razodela se mu je in v hipu mu je bilo povsem jasno, da jo bo čutil vse življenje! Vse življenje enako! Večno nemirna, večno zaskrbljena, za tuj pogled dovzetna in plaha. Takšna je torej ljubezen. Kdo jo pomiri? Nikdar nihče! To je nemir, da polje v tebi od takrat, ko se rodi, pa do groba. Misliš, da jo potolaži pogled, poljub, pa se varaš. Naslednji hip zatrepetáš znova in huje. Zatajiti pa je le ne moreš. Znova in znova se kaže, iz spanca te prebudi sredi noči, da blodiš v daljni misli, v neizmernem upanju. Ne pomiri je nikdar nihče, le enak nemir sorodne duše jo lahko tolaži, da se ne popači.

Doslej je mislil na Juliko, ko je njegova duša iskala miru. Če so ga krivile skrbi za očeta, za grunt in živino, je mislil na Juliko in bil je potolažen. Sedaj je vedel, da je za vse čase umrl v njem mir, s katerim se je zatekal k Juliki. Ali je to zaradi Pulka, ki je po njegovi misli ničvreden? Zares ga je pretreslo zavoljo njega. Toda ali ne bi enako stiskal pesti, če bi Julika pustila, da bi jo drug fant, ki ga ima Ludvik mogoče celo rad, takole podil po zraku, da bi cvilila? Ali ne bi enako drhtel po vsem telesu, če bi recimo Vogrinov Gustek, ki ga je imel za najbolj poštenega fanta v vasi, Juliko prijel za roko in se z njo podil visoko po zraku nad koljem in trsjem? Pa čeprav bi bilo Juliki to prijetno? Da, čeprav! Čutil je, kot čuti vsak fant, ki resnično ljubi, da za njegovo dekle ni noben drug fant dovolj dober. Da dekleta tega ne uvidijo!

Nikdar ni tega povedal Juliki, nikdar ji mogoče tudi povedal ne bo. Zato pa je vse njegovo bitje vpilo namesto jezika, pogled in izraz obraza je kričal ljubezen. Uvidel je, da bodo odslej vsa njegova dela, vsi koraki po Lakičevem bregu, vsi pogledi proti Tretjaku nosili to podobo.

Čutil je, kako je rastla skrb v njem. Bohotila se je in širila od Lakičevine na Juliko. Vse bo zajela, vse, kar mu je pri srcu. Zbolela ga je v notranjosti; vsa pretesna mu je bila.

Gospodar vrtiljaka je zapiskal. Rezko je odjeknil pisk proti cerkvi in košare so se jele polagoma spuščati v vedno manjših krogih proti tlom. Niso še oni poskakali s sedežev, že se je sto rok lovilo zanje. Vse je hotelo znoreti, vse je hotelo v zrak. Mladino je to vročo, pekočo nedeljo razpoloženje sililo v zrak.

Julika je skočila s sedeža in se prerila med množico. Ozirala se je, kot da nekoga išče. Ludvik je šel za njo s pogledom. Ni se mogel odločiti, da bi stopil za njo. Pred lectarjem je obstala, za hip se je ozrla po razstavljenih sladkarijah in se spustila na sêp kraj goric, koder so se bliskale bele in pisane rute deklet in žená, ki so hitele domov. Vse vprek med goricami so plehetali robci in se iskrili v soncu; na vse strani so se vračali mašarji.

Tedaj pa je Ludvika spodbodlo. Ali ni na koncu koncev sam kriv vsega? Mar je kdaj povedal Juliki, kako jo ljubi? Srce tišči zanjo pod suknjičem; ubogo lectarsko srce naj ji pove, česar ji še doslej ni sam povedal? Kakšen tepec je prav za prav? Na Juliko se je jezil, sam pa ne, da bi šel in jo povabil na vrtiljak. Pa je vendar za to hranil denar.

Skočil je po bregu navzdol. Z roko je držal klobuk na glavi, da ga ne bi zgubil. Prerinil se je med ljudmi in tekkel po sêpu, kar je imel moči. V stare babe se je zaletaval, ker se mu niso utegnile izogibati.

Med borovjem, tik preden pade pot v grabo proti Vinju, je dohitel Juliko. Bila je presenečena. Samo lica so ji zažarela in oči so se ji orosile, da je zatrepetala z vekami.

»Ludvik...?«

Sedaj je že, kar je. Pograbil jo je za roko in jo vlekel po sêpu nazaj proti cerkvi. Dekle prvi hip ni vedelo, kaj se dogaja.

»Peljat se greva. Na vrtiljak...«

Še vedno jo je držal za roko, ko se je prerinil do vrtiljaka in prijel košaro. Zagrabil je Juliko pod pasom in jo kot pero lahkotno posadil na sedež, da se je smejala. Sam je zlezel v sedež za njo in jo pritegnil k sebi. Vrtiljak se je zavrtel, lajna je zakričala. Ludvik je zavihtel Juliko, da je zavriskala, ko jo je odneslo v blazno višino nad gorice.

Sedaj se je vse v njem sprostito, vse vezi, s katerimi je bila njegova ljubezen priklenjena, so popokale. Vse se je razdivjalo, vse, česar doslej ni slutil. Nič več ni mislil, kaj bi bilo, če bi se tenka veriga odtrgala. Nič več ni nevarnosti za Juliko. Samo z njim, pa je varna!

Ujel jo je. K sebi jo je pritegnil. Smejoč, žareč obraz je stisnil tik njenih lic.

»Je lepo, Julika...?«

»Lepo...«

»Samo z menoj je lepo, Julika, kaj?«

Ni počakal odgovora. Komaj lep pogled in sončen nasmeh mu je mogla vrniti. Naslednji hip jo je že zavihtel, da je zaplavala pod lipe. Z razprostrtimi rokami je rezala zrak, kakor bi hotela objeti ves svet. V jankah se ji je lovil veter, da jo je prijetno hladilo.

Potem sta pila medico, dokler niso denarji skopneli, in sta šla med goricami domov. Ludvik je mislil, da takšen mora biti fant in da ga bo

Julika sedaj pač morala imeti rada in drugega niti pogledala ne bo. Na srce v žepu je popolnoma pozabil, sedaj se je ljubezen iz srca preselila v poglede in besede.

»Julika, tako sem bil žalosten...«

»Zakaj...?«

»Pustila si, da te je Pulko, ki ne bo nikoli kmet, zaganjal po zraku.«

»Ko pa tebe od nikoder ni bilo.«

»Žalosten sem bil, pa nisem hotel blizu. — Tako se bojim zate...«

Šla sta ob Babjem klanecu, ki je grozeče zeval ob poti, kot da puhtijo iz njega preklete turške duše. Za njima je pritekel Pulko. Nalašč se je zaletel z ramo ob Ludvika, da bi ga dražil. Potem je izvlekel iz žepa srce in ga ponudil Juliki.

»Vzemi, Julika! Lepa deklina si, pa te imam rad...«

Ludvik je razumel to kot izzivanje. Pulko vé, da je spustil psa za njim in da je Lujziko zadržal doma. Sam ni vedel, kdaj se mu je sprožila roka. S silnim udarcem je izbil Pulku srce iz roke, da se je zakotalilo po bregu v klanec.

»Meni si žito ukradel, da si se danes vozil in srce kupil...«

Pulko ni bil človek, ki bi se o taki priliki umaknil. Z divjo kretnjo je izpulil iz gorice kol in besno udaril po Ludvikovi glavi. Julika je zakričala, Ludvik pa je omahnil in padel vznak po bregu. Na presekanem čelu so se zbrale debele kaplje krvi in so se skrivale druga za drugo v laseh.

Nato je Pulko zbežal. Julika je pokleknila k Ludviku in ga zbudila. Odprl je oči in se potipal po čelu:

»Kje je zdaj potuhnjenec?«

»Zbežal je. — Te boli?«

»Malo...«

Dvignil se je, pa se mu je zvrtilo in se je zopet sesedel.

Julika je imela dosti opravka, preden ga je spravila toliko pokonci, da je prišel v grabo, v šumo do studenca.

Sedel je v mah in kalno gledal. Dekle ga je položilo na hrbet. V pešicah je nosila vodo in mu jo zlivala na čelo. Potem je izvlekla robček, obrisala mu rano in ga obvezala.

Sedla je poleg njega in si položila njegovo glavo v naročje, da bi počil.

Gledala mu je v obraz. Tako natančno si ga še nikoli ni ogledala. Bil je za čuda lep. Krepke poteze so kazale drznost, ki se ne boji nobenega napora, njegove svinčeno plave oči, ki so se ji zazrle v obraz, pa so odsevale dobroto in milino. Nežen drget ji je zaplaval skozi telo. Z roko mu je pogladila lase in ga pobožala po vročem licu.

Sedaj je Ludvik dvignil pogled in ga prilepil v njene oči.

»Julika, tako dobra si...«

Sklonila je glavo in molčala.

»Rad te imam — tako rad, Julika!...«

Molče je pritisnila njegovo glavo k mladim prsim, da je čul udarce njenega srca.

»Tu je sedaj tako lepo...«

Potem se je spomnil srca v žepu.

»V žep sezi, Julika, v notranji...!«

Kot da bi slutila, kaj ima tam, je s pobožno kretnjo segla pod suknjič. Srce je bilo prelomljeno na tri dele. Morala ga je najprej zložiti.

»Zlomilo se je pač, ko sem padel. — Prej je bilo lepo, Julika...«

Roke so ji trepetale, ko je urejevala razbito ogledalo, v katerem je videla tri svoje obraze. Listič z napisom pa je bil cel. Samo da je bil cell!

Ni se mogla zadržati. Zaprla je oči, sklonila se je nad njegove na pol odprte ustnice in se zasesala vanje. Bil je njen in njegov prvi poljub v življenju.

Potem mu je naslonila glavo na prsi in sta še nekaj časa tako sedela v šumi, kjer so čivkali ščinkavci in sinice in je skozi nemirno bukovje trepetalo sonce.

Ludvik je popravil glavo, kot da bi mu že ne bilo neskončno lepo na njenih drhtečih rokah. Odprl je oči in jih dvignil proti njenim, ki so žarele tik nad njim. Po telesu se mu je razlivala mehka omotičnost, sladka utrujenost.

»Julika, tako si lepa!...«

Roko mu je zvila pod glavo, da si jo je stisnila k prsim, kar je bilo tako lepo.

»Ti ljubi, dobri fant.«

Priprl je oči, kot da je zaspal.

»Tako te imam rad. — Veš, Julika, v Kadovi šumi sem šel v jaso za voljo tebe. Saj nič ni, mislili pa smo le vsi, da se bo nekaj zgodilo. Še Pulko ni upal...«

»Vem... Lepo je bilo...«

Pa le ni mogel vzdržati, da je ne bi proseče pogledal:

»Vse bom storil, Julika, vse, samo Pulka ne smeš imeti rada!«

Nič ni mogla odgovoriti. Še tesneje je stisnila njegovo glavo k sebi. Izpod rute so se ji usipali zlati lasje na njegova lica. Božali so ga od vročega čela dol proti licem. Vse na ustnah so ga božali.

Vdihaval je njeno pričujočnost z otroško čistostjo. Njegova valujoča čustva so kipela v neizmernem morju sladkosti, ki so se porajale v neštevilnih tokih v njegovem srcu in so mu zalivale kri. Dolgo jih je nosil, vse predolgo za mladost v goricah, zato so ga v senčnem gozdu pod Jeruzalemom opajale, da je ostal brez besed.

Prelepo jima je bilo v dušah, da ne bi sedaj, ko sta izkričali njuni srci, kar je tako nedopovedljivo peklo, vsaj nekaj hipov tako slonela pod bukovjem, ki je šumelo med ptičjim cvrčanjem. — —

Smrt starega Lakiča

Navzlic temu, da je Ludvik napravil staremu Lakiču za uroke, da si je izmil oči in senca, naslednji dan vendarle ni bil zdrav. Tudi pozneje ne več. Neka dušecha teža mu je lezla na prsi in v noge mu je zlezla, da ni mogel iz postelje. Če se je skušal zravnavati, je vedno padel nazaj na zglavje kot hlod. Pozneje tudi več poskušal ni. Vedel je, da se je približal njegov čas, in se je vdal. Toliko časa je hodil po zemlji, da mu je v kri prešla

njena moč, in sedaj ga vleče v sebe. Tega se je popolnoma zavedal. Samo to ga je jezilo, da je moral poležavati. Ozdravel več ne bo. To mu je bilo povsem jasno. Ko bi potem vsaj že umrl! Težko je dela vajenemu goričancu takole poležavati, ko zunaj šumi delavnik.

Ludvik ga je sicer tolažil:

»Počijte, dedek, počijte!«

On pa je vedel, da je počitka potreben samo mlad človek, da se potem znova zakadi v delo. Njemu je namenjena samo še smrt.

Popolnoma se je vdal v to. Čakal je smrt, kot pričakuje viničarski otrok pámetivo. Z nekakšnim trepetajočim hrepenenjem. Nič več se ni jezil na ostale. Gledal je nazaj v svoje življenje. Jasno so stopali pred njega vsi dnevi na Lakičevem bregu, kolikor se jih je spomnil. Vsi so bili čudežno ožarjeni od sijajnega goriškega sonca. Celo ugajalo mu je, da mladi stikajo glave. Saj je celo sin Konrad hodil okoli oglov z zamaščenim predpasnikom, ki sta se ga držala zemlja in gnoj. K njemu je prihajal v hiško in ga spraševal, kako in kaj. Pravil mu je, kaj delajo in kaj še bodo. Sploh se je pametno pogovarjal. Stari mu ni vedel kaj očitati. Včasih je sédel poleg njega na posteljo. Gledal je pokorno in vdano, da je bilo starega, ki tega pri njem ni bil vaju, sram. Obrnil se je v kot in si grizel razpokane ustnice. Takrat je vedno mislil na Ludvika.

»Ludvik je to... Ta fant je to napravil.«

Bil je v dno duše prepričan, da je fant pričaral iz zemlje svojo moč, in sedaj dela z njo čudeže. Drugače si nikakor ne bi mogel misliti, da Konrad kmetuje.

Oziral se je skozi okno v breg. Na mlademu zasadu se je paslo sonce. V silnih količinah je sipalo sijajoče žarke med sveže rede, da je iz zemlje puhtelo. Kadar koli se je ozrl, se mu je zdelo, da so rozge za spoznanje bolj ozelenele. Vrane so se spreletavale nad bregom in posedale po kolju. Staremu se je celo zdelo, da se je na nekem kolu zazibala pastiričica. Prav tako se je zaiskrilo.

Pogled mu je romal vse križem. Med svetlikajočim se koljem si je čaral pred oči zopet stare gorice. Zdelo se mu je, da so prav takšne, kot so bile njegove. Nič lepše niso. Bolj goste so, pa bolj ravni rédi so, to že. Toda prav nič lepše niso. Kako pa so tudi bili krepki nekateri trsi. Še sedaj, ko so jih izruvali. Prav nič se jim še ni mudilo umreti. Po sili so jim odsekali korenine. Bilo mu je, kot da čuti bolečine vseh na svojem srcu. Skelele so ga in vedel je, da bo zavoljo tega moral umreti. Kako bi pač moglo biti drugače? Umrla je trta, umrl je njen poščip, umrle so gorice; sedaj je pač vrsta na njem. Ničesar več nima, da bi mu dajalo moči. Čaka, da mu nekdo izpodkoplje korenine...

Bil je kot doslužen trs. Skrčeni in slabotni so se greli na soncu, ki je podilo sneg iz gorice na robnike šum in v senčne rúpače. Jegličiči so moleli kot kuštravi otroci iz slinaste, svetlikajoče se zemlje. Rozge pa se niso zganile. Pač je nekje v najtanjših vlakencih nekaj zatrepetal. Toda ganiti jih ni moglo. Vedeli so, da so doslužili, in voljno so se prekotalili za motiko, ki jih je izpodkopala. Samo eden ni rad umrl. Samo njen poščip je moral trepetati, ko so se skrčeni tovariši brez vzdihla prevračali. Od mla-

dosti do smrti je ostal enak. Bujen in kipeč je bil do takrat, ko je Klanjšev Jakob visoko dvignil motiko in usekal v korenino. Krč ga je stresel do vrha in zmočil je zemljo, kot da bi krvavel iz presekanke korenine. Kadar se je spomnil nanj, mu je srce hitreje zatolklo. Bilo mu je, kot da se nekje v njem giba umirajoče življenje. Po vsej sili se mu je hotelo splaziti nekaj toplega v prsi. Skoraj pozabljena draž ga je božala po zaledju in ohlapnih udih. Stisnil se je za oči, da so ga zbolele, in je vzdihnil:

»Ni pozabljeno, ni... Vedno je enako — pa bo le umrlo...«

Takrat je vselej poiskal z očmi prostor, kjer je rasel njen poščip. Natančno si ga je znal priklicati. Močan, za pest debel štor je molel iz zemlje. Vsako leto ga je obrezal nizko, da bi bil tem dalj časa močan. Trsa ne smeš visoko obrezati; potem prehitro umre. Čim bliže zemlji mora biti. O prvi kopi mu je leto za letom obrezal koreniko in mu prinesel cel koš najbolj mastnega gnoja. Pognal je vedno tako močne rozge kot izabela ali šmarnica. Čudežno. Peronospora se ga nikoli ni prijela, oidij tudi ne; grozdje ni bilo nikoli pepelnato. Čist je bil kot sveža, na novo porojena ljubezen. Samo toča mu ni prizanesla. Pa ubila ga ni. Leto za letom je med prsti stisnil dolge, težke grozde. Skozi redko, belo platno ga je precedil in stočil v steklenico. Skril jo je pod lagev za gantarje. O bratvi je vino počasi spil, da je napravil prostor novemu. Vselej se mu je zdelo, da se je zopet za eno leto napil moči in življenja.

»Sedaj bo pa zares konec,« je pomislil in stisnil ustnice, kot da bi hotel zadušiti tople spomine.

Kajpak. Saj ni mogoče drugače. Nov zasad bo rodil Ludviku. Fant bo odslej gojil zasad za sebe. Prav zagotovo ga je posadil zavoljo Julike. Bog ve, če tudi Julika ni njemu dala trsa, da bi ga prav za spomin nanjo zasadi. Bog ve... Take stvari se rade dogajajo, kadar mladi goričanci sade gorice. Nova ljubezen bo sedaj rastle in rodila na bregu. Njemu ni ostalo nič več.

Ludvik je imel zopet več dela. Vsak teden je potem, ko je zasad pognal prvo mladje, naprosil Klanjševega Jakoba, da mu je prihajal pomagat škropit. V velik sod vode je namočil modro galico in jo zmešal z gašenim apnom. Oblekel se je v stare, že od prejšnjega škropljenja vse zelene cunje in sam pomagal. Vsako travico, ki je ozelenela med trsi, je sproti izpulil. Ko se je dan šele napravljal k prebujenju, je bil že v goricah. Vsak dan. Vedno je bilo treba kaj popraviti, vedno je poganjala trava kljub temu, da so trsje okopavali.

Ko se je iz Lakičevega dimnika v dniki zakadilo, se je ozrl po soncu in stresel blatne roke. Prst je odletela po zraku, šake pa si je za silo umil v žúmboru, kjer je bilo vedno nekaj vode. Potem je šel počasnih korakov v grabo. Kot izkušen, star kmet. Pa je še vedno kaj mimogrede zagledal, kar je bilo treba odtrgati ali zravnati. Nikdar pa ni šel domov, ne da bi se ustavil pri češplji, ki je poslanjala upognjeno, sivo deblo po mladih akacijah. Vedno je bil nekje v gostem leskovju skrit čižek, ki je komaj slišno čivkal: ci, ci, ci. Ludvik mu je prisluhnil. Kot da z drobnim klavircem udarja na majčken zvonček. Zbudil je v njegovem srcu lepoto, ki

se je potlej razlila v lepe misli. Žuborele so mu v glavi kot ščinkovec, ki je priletel na krivenčasto slivovo vejico in vabil tiho samičko. Ludvik se je s hrbtom naslonil na slivo; z eno nogo se je uprl v breg, z drugo ob deblo in še enkrat gledal na breg.

Ves vrh je že bil v soncu, ki je srebalo roso. V spodnji grabici, prav v Julikinem kotičku, je na medencu migljala rosna kaplja kot nebeški biser. Počasi se je spustila na drugi list in, ko je umila tudi tega, je zdrsnila na tla. Ludvik se je zdelo, da je sam nebeški Oče zamahnil z nevidno škropilnico blagoslovljeno vodo na sončne gorice.

Če je v Ludvik uzbudila moč za delo sramota Lakičevine, če je ljubezen do zemlje, ki ga je kot dete ljubeče vabila k sebi, zahtevala, da je tako lepo preobrazil obličje vrha, potem je bila sedaj ljubezen do Tretjakove Julike ona, ki ga je naslonila na češpljo in mu užgala iskrece oči.

»Julika, ne bo te strah ne zapuščenega grunta ne goric, pa tudi oguljene hiše ne. Samo pridi, samo hitro pridi! Vsaj toliko, da boš videla, kako te imam rad,« je premišljeval in gledal v breg. Bilo mu je, da bi padel na trebuh, stegnil roke in objel... Breg in Juliko.

Sedaj, ko Julike ni bilo, je kričala ljubezen v njem. Zasad je zelenel vdiljen po bregu in izpuhteval v vročem soncu ljubezen. Pravo ljubezen, kot jo je nosil v srcu. Tiha, brez namišljenih besedi se je sprehajala po Lakičevem bregu. Za plugom je stopala, s koso je pela, v biču je pokala, kadar je fant zamahnil po zraku, da so se vrabci preselili na drugo drevo. Ljubezen v delu, v čisti misli in hrepenenju je bila. Ne v hinavstvu od sladostrastja potečih se in sopečih prenažrtih polizancev, ne v oskrunjanju od ljubezni na vekomaj prekletih grešnih duš, ne v iskanju dražljajev; bila je drget duše, pesem dela in vonj zorenja. Bila je samo ljubezen, ki ga je spremljala kot dišeča senca povsod, koder je hodil.

Poletje se je parilo preko modro poškopljenih goric. Na Lakičevem bregu so se ljubkovali nežni, mladi žitni klaski. V dniki se je oglašala prepelica. Z dnem so za lesovi in na travnikih vstajale pesmi koscev in grabljic.

Stari Lakič je ležal z obrazom obrnjen proti oknu. Silovito hrepenenje ga je gnalo ven, kjer je peklo sonce. Mogoče bi mu dobro storilo. Pa se ni mogel dvigniti iz postelje.

Na dvoru je Ludvik napravljaval voz za seno. Za žrd je pripenjal povežitjak in zvijal dolgo vôle.

»Tako se žene... Tako je priden,« je mislil dedek.

Takšen, prav takšen je bil včasih on. Za nikogar ni imel nikdar časa. Zato je odpuščal Ludvik u, ker je pozabljal nanj.

»Delo je prvo... Kaj je človek, ki se je dodelal? — Grunt je vse... — Jaz sem tako že mrtev,« je mislil in nič mu ni bilo hudo.

Ko se je Ludvik zavihtel na voz in pognal Lisca, ga je blagoslovil s toplo mislijo in se veselil, da je vsaj to še dočakal. Gledal je ribiča, ki se je s sabljastimi perutnicami prizibal po grabi nad potokom.

»Ribič... Dež bo,« je sam pri sebi šepetal in legla je vanj otožnost, kot da mu je težko zavoljo tega. Sedaj bi želel, da bi bilo samo lepo vreme, da bi samo sonce sijalo...

Neki večer je Ludvik vzela milo in šel v grabo. Na sosedovem travniku je bila izkopana velika jama. Opeko so delali in so tam kopali glino. Sedaj se je vanjo stekala voda in fantje so se ob sobotnih večerih hodili sem kopat.

Slekel se je in skočil v vodo, da je zaškropila na vse strani, žabe pa so se skrile med trstje. Ko se je umil, je lezel izza brega kot sonce velik mesec. Ludvik je še vedno stal v vodi. Dvignil je glavo proti luni, vrgel jo nazaj in zavriskal, kot bi jelen zabukal. Potem je počil z rokama po vodi, da so ga dlani zapekle in še enkrat zahuškal. Skobacal se je na breg, obrisal se je s predpasnikom in pel. Blaga svežina čisto umitega telesa ga je navdajala z veseljem, da je brundal:

»Fantje se zbirajo,
na vojsko marširajo...«

Saj ni bilo res. Toda umivali so se le to noč po vseh grabah in huškali, ker so morali naslednji dan iti na nabor.

»Menda se bo res treba čisto do nagega sleči,« je mislil sam pri sebi. Smejal se je in si odpasal predpasnik, ki mu je skrival nagoto.

Udaril je s petami, da so ga gležnji zboleli, stegnil je roke in napel prsi.

»Bom vojak, gospod kapitan,« je kot otrok spraševal luno.

Mesec je gledal med jagnedi v grabo, naravnost v Ludvika. Obseval je njegova široka, ravna ramena, močno napete prsi, ki jih je Ludvik še bolj napihoval, da že itak tenkega trebuha ni bilo nikjer videti. Po stegneno zravnanih nogah mu je počasi drsela kaplja vode, ki je še ni zbrisal, in ga ščegetala pod kolenom. Bil je zares lep fant in mesec mu je odobravajoče mežikal: »Sposoben...«

Hitro se je oblekel in prisluhnil osamelim pesmim fantov, ki so po grabah in bregih šli vsak k svojemu dekletu po pušeljcu. Prav zagotovo je bilo to res. Zakaj, če bi vasovali, bi peli vsi skupaj. Tako pa so na vseh koncih peli vsak zase in vsak svojo, da ni vedel, komu bi prisluhnil.

Že je odprl usta in potegnil sapo, da bi zapel. Pa se je nenadoma premislil in počasi zopet izdihnil sapo.

»Ne smem... Jaz pač nimam deklin tu. — Pa saj je tudi tako lepo. Ona misli name, jaz nanjo... Tako lepo je misliti nanjo in čakati,« je mislil in šel v breg proti Tretjaku. Že dolgo je imel nagledan temnordeč cvet fajgeljčka pod Julikinim samevajočim oknom.

Kot tat se je plazil za hramom in prisluškoval kot lisjak. Ne bi bilo prijetno, če bi ga kdo presenetil. Po trebuhu se je vlekel, da je bil moker od rose. Ko je bil že čisto ob ogradi, je čul, da je šel po podstenju stari Tretjak. Ludvik ni vedel, kaj bi storil. Kaj bo mislil, če ga dobi takole tu ležati? Hotel je planiti in z enim skokom zdrveti v grabo, pa ga neka teža v petah ni pustila niti vstati.

Tretjak se je prijel tik nad Ludvikom za plot. Fant se je bal, da ne bi slišal razbijanja njegovega srca. Tretjak se je ozrl proti nebu in sam pri sebi spregovoril:

»Jutri bomo morali hitro naložiti seno. Dež bo... ko naborniki órijo po grabah...«

Potem je pljunil, da se je slina tik Ludvikovega nosa zapičila v zemljo, in odšel nazaj po podstenju. Oddahnil se je, drhtel pa je še vedno. Tik nad glavo se mu je vzpenjal košati cvet fajgeljčka. Stegnil je roko in ga utrgal. Nekje v bližini je duhal tudi opojno vonjajočo bajželjko. Vohal je za njo kot pes in utrgal tudi bajželjko.

Zavihtel se je čez ograjo in zbežal za hramom v hrib, da ga nihče ne bi videl. Ko je bil pri hrastih nad šmarnico, je sedel na trato in si naredil pušeljc. Nesel ga je k nosu, kot da nese Julikine napol odprte ustnice, in ga poduhal in poljubljal obenem.

»Julika, sedaj bom kmalu vojak. Potem se bova lahko vzela,« je glasno mislil.

Ko je videl, da ga mesec gleda, ga je pogledal izpod čela in mu zapovedal:

»Marš!...«

In luna se je skrila za oblak, ki mu je posrebrila robove. Ludvik se je zavoljo tega smejal. Zavriskal je in odžvižgal med tihim žitom in spečo zeleno koruzo domov.

Tako so se otroška leta poslavljal od njega.

Še spati ni mogel, toliko je bilo nabornega razpoloženja v njem. Premetaval se je po postelji in prisluškoval vročini, ki se mu je prelivala po prsih v mislih, na Juliko.

Dedek pa tudi ni mogel spati, ker je bil že naveličan ležanja in ker ga je grozilo zateglo čukanje na orehu. Zdelo se mu je, da mu je odleglo, in je rekel Ludviku:

»Ludvik, sedaj bova pa res šla v vrh. Moram videti, kako si napravil... Jutri... — Ne, jutri ne. Jutri greš na nabor... Pojutrišnjem, da bova šla oba. Oba morava iti...«

Ludvik je bil zato vesel. Upal je, da bo dedek ozdravel. Tega si je tako želel! Ni si mogel misliti Lakičevega brega brez dedka.

Staremu pa se je zdelo, da mora fantu prav to noč dosti, dosti povedati. Počasi mu je pripovedoval:

»Veš, koruzo moraš sejati jurjevski teden; ta je najbolj klena. — Pa ko tikve sadiš, tedaj morate vsi lagati. Vsakemu, ki gre mimo, se moraš nekaj zlagati, da bodo imele mastna jedra. — Na njivi ne smete nikoli nič jesti. Vedno morate iti južinat na vratí, da ne bo nesnaga žrla posevkov.«

Stari je govoril s poudarkom, kakor da mu pripoveduje svete resnice. Ludvik pa je tudi poslušal s takšno pobožnostjo.

Potem se je spomnil:

»Da... Repo sejte vedno lovrenčko; če je le mogoče. In babi, ki jo bo sejala, reci, da bo na koncu trikrat z ritjo udarila na zemljo; drugače repa ne bo debela...«

Ko je Ludvik že tiho zaspal, je dedek še vedno pripovedoval in ga učil kmetovanja:

»Preden seješ, moraš zemljo trikrat poljubiti. — O zemlja... Nihče ti ne bo mogel dati toliko moči kot zemlja. Boš videl... Če boš sam lačen, zemlji postreži! Če boš utrujen, da boš klecal, in zemlja še ni dobila svojega, ne idi spat! Potem te bo zemlja vedno rada imela in še v grobu ti ne

bo težko. Legla bo k tebi in te grela, da ti ne bo mraz samemu, dokler ne najdeš one duše, ki jo ljubiš... Lahko boš umrl... Samo zvest moraš biti, zvest... — Tako je to lepo, misliti nazaj... — Vse bilke pridejo in ti pi-hajo hlad na vročo glavo... da ne boli... da je lepo umreti... —«

In res je stari Lakič zaprl oči, kot da bi lepo umrl.

Z oreha je neslišno odplaval čuk v Kadovo šumo in utihnil. V drugi dniki je žalostno zapelo: Spiš, spiiiš — Spiš, spiiiš... Potem je svetil na tihe gorice mesec, ki se je igral z zvezdami. —

Zgodaj so se začeli zbirati fantje. Vsi so imeli za klobuki košate pušeljce, vsi so bili veseli. Z bregov so se spuščali kot kaplje, v grabi so se prijeli preko ramen in peli. Fantje iz Vinja so naprosili Gronovega Rudeka, da jim je igral na harmoniko. Bili so norčavi in razbrzdani, kot da gredo na gostovanje. Ljudje iz hiš ob cestah so stopali na podstenje in bili zadovoljni:

»To bodo vojaki! Vsi bodo sposobni.«

Tako je bilo tudi res. Vsi so bili sposobni in Vinje je dalo osemnajst-rico vojakov, da bi branili gorice. Eden med njimi, največji, najbolj raven in najbolj širokih ram, pa je bil potrjen na prvi pogled v elito, kar je bilo za vse Vinje velika čast. In ta je bil Lakičev Ludvik. Ko so mu častniki izmerili prsi in višino in prisluhnili srcu in pljučem, so mu tako povedali, in fantu je udaril šum v ušesa in kri v oči. Fantje so ga lovili za roke in mu čestitali, njemu pa je bilo, da bi objel smejoče se častnike in vse fante po vrsti, zakaj višje časti Vinju ne bi nihče mogel prinesiti. Tako je mislil in zapovedal fantom, da so zapeli. Drugi so mu kupili sposobnostni pušeljci. Na narodnem srcu med pisanim papirnatim in povoščenim cvetjem je bilo zapisano: Sposoben. Zapeli so mu ga za klobuk, da mu ga je pritiskal za tilnik in so zastavice sikale po zraku.

Gronov Rudek je igral kot še nikdar tako in šli so iz mesta. V mestu so morale biti vse krčme zaprte, da se ne bi fantje napili in topli, ker so bili iz več občin zbrani, kri pa je vsem ta dan vrela. Izven mesta so se ustavili v vsaki krčmi, na vsak vinotoč so se spomnili; peli so, Gronov Rudek je igral, Ludvik pa plačeval. Hotel je pokazati, da je prvi med vsemi, in fantje so ga bili veseli. Ves dan so se klatili po bregovih, da so proti poldnevu že zahriplo peli. Tudi Ludvik je bil pijan. Mežikal je, da bi brisal vlažne oči, lica so mu gorela, noge so se mu šibile, da ni bil nič več podoben izbrancu.

Mečkal pa je le:

»Kdo je še izbranec? — Kaj? — Kdo...?«

Udarjal se je na prsi in vriskal in pel, da sam ni vedel kaj.

Potem se je nagnil nazaj, se zasmejal in zahuškal:

»Julika... Oh... Eh... Juhuhuhuuuu...«

Zatulil je tako, da bi ga morala Julika prav v Ljubljano slišati in se zganiti. Saj je tudi bil prepričan, da je tako. In nič se mu ni mudilo ta dan domov. Samo klatil bi se, oprijemal bi se kolja, da ne bi padel v blaten, globok klanec, in huškal, pa Juliko bi klical:

»Joj... Julika...«

Poslanjal se je po drevju in kalno gledal, fantje pa so ga silili piti. In on je pil. Vse je popil, kar so mu dali, in nič ni mislil na Lakičev breg. Samo zibal se je v mehkih kolenih, lovil ravnotežje in kričal:

»Juh, domobranec...«

Kri se mu je užigala, da se je metal na tla in brcal z nogami v zrak in zemljo. Potem se je vzpel, zaplesal, dokler se ni zemlja zavrtela okoli njega, in zopet telebnil na tla, da so se mu tovariši smejali in sami padali poleg njega, kakor da bi jih zacopral...

Novica se je hitro širila od brega do brega. Kakor da bi jo veter raznašal. V Lakičev hram jo je prinesla Grličjakova Lujzika, ki je vse zvedela. Konrada je tako užgala, da je še tisti hip potegnil iz omare v prikletu slatinščak in pil. Stari Lakič se je potil v postelji in je nekaj ujel. Napel je sile, da je poklical Lujziko.

Privihrala je v hiško in sople:

»Vojak bo Ludvik...«

Stari se je potem obrnil v kot in zaprl oči.

Silna želja, da bi bil fant že doma, ga je zbolela v prsah. Kakor da ga ne bo več mogel čakati. Sedaj, prav sedaj čuti, da je v njegovih nogah toliko moči, da bi mogel iti z njim v vrh. To pride samo za kratek hip. Potem bodo splahnele in nič več se ne bodo prebudile. Potem bo umrl. Joj... Kje le hodi fant, da ga ni? Da bi se še enkrat veselila. Potem bo konec. Še danes. Moj Bog, ali ga bo sploh še videl; sedaj, ko je vojak? Gardist... Koliko mu ima še povedati! Kristus, saj mu še ni ničesar povedal. Pa ga ni. Da, sedaj tako sveže misli, da bi mu lahko vse povedal v teh kratkih hipih, dokler so zadnje moči še v njem. To pride človeku samo pred smrtjo. Potem človek umre...

Polotil se ga je trepetajoč strah. Vse dni je mislil na smrt; vedel je, da mora priti kmalu. Vse prepočasi je prihajala, predolgo se je mudila. Sedaj pa se je ustrašil, kot da je imel še toliko opraviti...

Kje hodi fant?

Spomnil se je steklenice na bregu v kleti. V kotu pod velikim lagvom za gantarjem leži. Lanski poščip. — Njen poščip...

Kje hodi fant? Jutri bo že prepozno...

Zaburkalo je v njem, udje so se mu segreli, prsti so mu zatrepotali. Dvignil se je v postelji in gledal skozi odprto okno. Nič več se mu ni vrtela omotica pred očmi.

Na pekovem travniku v grabi so nakladali seno. Drug drugemu so si klicali in se priganjali. Okoli konj je hodilo rdeče oblečeno dekletce in z jelševimi vejami preganjalo živini obade in muhe.

Kajžar je bil ves plav. Gorice so bile poškopljene, kot da bi bil preko vsega brega razpet nežen, sinji baržun in na krajih zapet za kipeče, visoke jagnedi. Stari libanjski Škrinjar je še škropil. Nekdo je vpil: »Vodo...« Potem se je nekje od kuče, ki je z očrnelimi predokni gledala naravnost na Lakičev breg, odtrgala ženska v plavo pomazanem galičnatem oblačilu. Na glavi je nesla vrč. Zlila je možu galico v škropilnico in odšla nazaj

v breg. Mož je pritisnil na vzvod in iz cevi se je pokadila modro lesketajoča se megla, s katero je barval trsje od vrha do tal. Lakič je pomislil:

»Lojz, tudi ti ne boš več dolgo škropil...«

Sonce je moralo zunaj neusmiljeno peči. Skozi okno je iz doline puhtela dušljiva sopara. Staremu Lakiču so se potile roke. Obrisal jih je v odejo in si rekel:

»Moram ven... Moram...«

Zatrdno je upal, da bo fant kmalu prišel.

Poiskal je v omari mašno obleko in čevlje. Napravil se je. Fanta pa še vedno ni bilo.

Hram je bil prazen. Vsi so bili na polju. Janez Lakič je prisluhnil, če Ludvik vendarle ne gre. Noge so mu trepetale, v glavi mu je šumelo. Zunaj so cvrčale sinice in ščinkavci so peli, on pa je stal pri oknu in se bal, da mu bodo zdaj zdaj noge klecnile. Potem bo konec...

Kje le hodi fant?

Ni mogel več vzdržati, ni smel več. Bog ve, kako malo časa bo še čutil moč v sebi? Na bregu pa je za gantarji slatinščak...

Za vrati je poiskal ključe od vrha in namočil prste v škropilnik z žegnano vodo. Nekaj ga je nezadržano podilo iz hrama. Na podstenju se je ozrl proti nebu in globoko vdihnil topel vzduh. Potem je zaobrnil za hram v slivje in v vrh.

Na nebu so se pasle brezštevilne, drobčkane, bele ovce. V grabi so kričali sušači in nakladali vozove. Visoko v zraku je žvrgolel škrjanec. Kot zlata voda so se pretakali glasovi v njegovem grlu. Stari Lakič ga je hotel z očmi poiskati v zraku, pa so se mu zasolzile, ko je pogledal v sinje nebo. Moral jih je pripreti. Škrjanec je padel kot kamen in utihnil v pšenici, ki se je rumenila na bregu.

Božal je mlado drevje, na katerem so se skrivali drobni, kilavi sadeži. Stiskal jim je debla, kot da se poslavlja, in drevesa so drhtela. Ptiči so se spreletavali v topli senci; kos je nesel mastnega črva mladičem nekam za akacijino grmovje.

»Še...« je sodil stari svoje moči. Hitreje je stopil, da mu ne bi prej splahnele.

Pod goricami je na kupu ležalo suho, izkopano, staro trsje. Kot izsušeno okostje od lakote umrlih. Stari Lakič je obstal na mestu kot vkovan. Prestrašil se je, da mu ne bi ta hip moči odpovedale.

»Ne še,« je proseče zastokal. »O Bog, samo da še na vrh pridem... Samo to še... Samo še enkrat...«

Stisnil je zobe in se pomaknil naprej. Nekaj ga je sunilo, da se je opotekel do grmade. Naslonil se je nanjo in sopesl. Stiskal je oči. Ni mogel gledati skrčenih revežev.

»Vse vas še poznam,« jim je nežno pripovedoval in jih božal po hravpavem, načehljanem ljubju. »Ti si, šipon. — Mhm, v drugi grabici ob meji si rasteš. Priden si bil... — Pa ti? Ho; še zdaj si ošaben? Ti para ti... Pa ti nič več ne pomaga. Le skrči se sedaj kot oni! — Saj bom tudi jaz zdaj zdaj padel. Pa sem tudi bil močan... He, he...«

Krcnil je s členki po stegnjenem trsu, kot da bi potrepljal krepkega, ljubljenega ošabneža.

Potem se je domislil njenega poščipa. Z očmi je preletel ves kup, da bi ga zagledal. Silovito hrepenenje, skoraj moreči strah ga je silil, da se je oprijemal kupa in šel naokoli. Vse je pretipal, pa ga ni bilo...

»Bog...« se je prestrašil in klecnil na kolena. Pokleknil je na zemljo in se krčevito oprijel trsja, ki ga ni moglo zadržati. Sprožilo se je, da je z glavo udaril po njem in se mu je na čelu odprasnila koža, da se je prikazala očrnela kri kot krvava rosa. Nenadna želja in strah sta ga zmučila, da je za hip obstal tako in sopel.

Zravnal se je na kolena. Še enkrat je z išočimi očmi premeril ves kup in zastokal:

»Mora biti... Mora...«

Z mrzličnimi rokami je lovil trsje in ga razmetaval okoli sebe. Trdo lubje se mu je zajedalo za nohte in mu praskalo kožo. Pa ni čutil. Težko je dihal in se obupno oziral za njim. Potem je znova premetaval in trepetal. Do dna je prekopal kup. Zagledal ga je med deseterimi. Križem so ležali drug čez drugega, toda zagledal ga je.

»Ho... tu... si...«

S trepetajočo roko je segel ponj. Ni ga nasilno potegnil. Z desnico ga je prijel za koren, z levico je odpiral ostale.

»Jej, jej, jej...« je brundal in se tresel kot srečno dete. »Pa te imam...«

Dvignil ga je čisto k očem, skoraj na usta ga je pritisnil. Rožičasto rdeči popki so se rumenkasto odpirali, kot bi hoteli vsak hip vzbrsteti.

»Glej... Ali te niso mrtvaki nad teboj zmečkali? Brsteti hočeš...? Ne, ne... Sedaj ni čas za naju. Saj bom sedaj tudi jaz umrl,« mu je povedoval kot umirajočemu otroku. Dvignil ga je v zrak in obrnil proti bregu. »Viš, tam gor raste na tvojem mestu novi trs.«

Zravnal se je, vzel je trs v naročje in hitel na breg. V sredi brega se je zasopil. Zamotilo se mu je, da se je zazibal. Šel je po sapo, nagnil se je naprej in se zaletel dalje.

Veter je potegnil preko vrhov. Nenaden in silen, da so zaječali topoli in se nagnili na stran. Z vrhov jagnedi je pometal ptice. Premetaval jih je po zraku kot odtrgano listje. Lovile so se s perutnicami in se spuščale v zatišje. Le vrane so se upirale. Piš jim je sršil dolga peresa v krilih, da so kot z razklenjenimi prsti grabile po zraku, kot da bi se hotele ujeti. Z vrtoglavo naglico jih je nosil v Kadovo šumo, kjer so pokale in škrtale bukove veje.

Staremu Lakiču je burja odnesla klobuk. Visoko v zrak ga je odnesla, premetavala ga je in ga v besnem sunku pritisnila nekam v gorice. S tako silo mu je udarila v obraz in prsi, da ga je malodane vrgla. Zazibal se je, oprijel se je kola in se obrnil proti grabi. V ušesih mu je piskalo, kot da bi kdo brez prave viže igral na gosli. Hlače so mu frfotale, za vrat mu je pihalo in ga napenjalo. Mislil je, da ga bo odneslo.

V grabi je mučil veter sušace. One, ki so metali seno na voz, je nosila burja s tako silo, da so se opotekali okrog voza, ki je bil napihnen kot razkuštrana glava. V celih smukljih je trgala seno. Vrtinčila ga je po zraku

in razmetavala po travniku. Grabljice so skakale za njim in ga lovile. Po cesti je farovski hlapec divje podil konje, da je prazen seneni voz divje odskakoval na živcu in preglušil veter. Breza na Lakičevem bregu se je pripogibala kot vitek, bel lok proti tlom.

Janez Lakič je stal na meji kot izgnani prerok. Izkopani trs je pritiskal v naročje. Veter ga je majal. Redke, srebrne lase mu je mršil.

Na Lakičevem bregu so se žitna stebila poslanjala drugo na drugo. Pritiskalo jih je k tlom. Dvigala so se in zopet padala kot težki, zlati valovi. Med koljem v goricah je piskalo, kot da je nekdo z vso silo pihnil med napete strune. Lakič je stal in gledal. Preko njiv in travnikov je naglo šla senca. Oblak, črn kot saje, je lezel na sonce...

»Sedaj se ne bom več mogel vrniti,« je pomislil. Zavedel se je, da zadnjikrat gleda svoj breg. »Poslavljam se... — Ne bom več prišel, veste,« je vzdihnil in mahnil z roko proti grabi. Mahnil je v slovo. Zdelo se mu je, da ga breg kliče. Zdelo se mu je, da je doli pri pilu v lipah zajavkalo: Neee...

»Pač,« je rekel in se hitro obrnil, da mu ne bi bilo preveč hudo.

Potem se je spomnil, da ni ničesar naredil zavoljo grunta. Kako bo pač sedaj? Za hip ga je skrbelo, potem se je nasmehnil:

»Saj je Ludvik... — Škoda, da ga ni z menoj na tej poti...«

Poslej ni nič več mislil na grunt. Le v vrh se mu je mudilo.

Nad goricami je zagrmelo. Globoko in oddaljeno. Kot da prihaja glas duhov iz dna zemlje. Velike, debele kaplje so padle Lakiču na obraz. Dvignil je roke proti nebu in zaprosil:

»Ne toče, Gospod!«

Potuhnil se je in skočil pod kap kleti. Naslonil se je na gater in ga odrinil. Ko je odklenil vrata, ga je veter z vso silo sunil v temačno klet, da je zakrtil z rokami. V hipu ni več čutil one čudežne moči v sebi.

»Kako sem le mogel priti?« In se je prestrašil: »Moj Bog, če bi mi prej pošle moči...«

Od strahu se mu je razlila po telesu vroča mrzlica. Klecnil je. Padel je na tla. Napel se je, da bi se dvignil. Ni šlo. Svinčena teža mu je ležala na tilniku in ga tiščala k vlažnim tlom. Potem ni več poskušal. Stegnil se je na trebuh, glavo je položil po strani. Mrzla tla so mu hladila vroča senca. To mu je prijalo. Ležal je tako brez misli, top. Veter je mučil škripajoči gater in v sunkih metal dež na sredo kleti. Med bregovi je donel grom. Lakiču se je zdelo, da se klet maje.

Trznil je. Krčevit drget ga je stresel.

»Ne še... Jezus, ne še...«

Vzpel se je kot bičana kača. Prste je zagrebel v tla, da bi se dvignil. Nog ni več čutil. Kot da ga od pasu naprej ni več. Grenko je nategnil ustnice:

»Tako, da sem... že v zemlji...?«

Stegnil je desnico. Grabil je z njo po zraku.

»Samo požirek... Samo to še, Kristus...«

Napel je vse sile, da se je stresel. Zgrabil se je z desnico za gantar in se potegnil naprej.

»Še malo... še...«

Trs je dal pred sebe, da bi imel tudi levico prosto. Stegoval jo je, a gantarja ni dosegel. Obup ga je davil, da mu je zapiral sapo. Iz kota se je medlo svetlikala steklenica.

Prijel je trs. Dregnil je v slatinšček, da se je prevrnil in se skotalil. Do njega pa ni prišel. Obrnil je trs in z zakrivljenim stebлом bezal steklenico k sebi. Ni se zavedel, kako dolgo je to trajalo.

Ko se je prikotalila do njega, se je z vso težo vlegel nanjo. Zdelo se mu je, da prihaja iz vina čudežna toplina. Drugega ni čutil nič več. Besede so mu tudi vse umrle. Samo srce je udarilo, da se je skrčilo.

Odmašil je čep, dvignil steklenico proti luči, nagnil na usta in pil, da je grgralo po stisnjenem goltancu.

»Še enkrat... Potem pridem,« je šepetal kot v sanjah.

Potlej mu je roka omahnila. Steklenica se je prevrnila in iz ozkega vratu je burkalo vino na tla. V tenkih potočkih je teklo proti vratom in se izlivalo v mlako, ki jo je napravil dež. Groma, ki je preklal oblake in stresel zemljo, ni več slišal. Ni vedel, kje je...

— Ona mu je ponudila roko. Stegnil je trs, da ga je z njim potegnila k sebi. Čul je prekrasno godbo in vozil se je v baržunasti odeji po zraku. To je bilo tako krasno... Sama žitna polja so valovila med nemirnimi brezami, neizmerne gorice so dozorevale in klopotci so drdrali... Šel je samemu božjemu soncu naproti. —

Doma niti nihče opazil ni, da ga ni več. Pred dežjem so se zatekli v prvo hišo in podremali po posteljah in klopeh.

Našel ga je Gerič, ki je šel s škropilnico v Kajžar h Grličjaku, da bi mu kotel zacinil. Poklical je sosede. Prijeli so ga, zaklenili klet in ga po sklizki, mastni meji nesli v grabo.

Konrad se je začudil in ni vedel, kaj bi napravil. Ne žalosti ne strahu ni bilo v njem. Bilo mu je samo nerodno. Z dlanmi se je drgnil po stegnih in si lomil prste.

Pastir je zbežal v grabo po kaplana. Ko se je nad goricami ustavljala nevihta, je v cerkvi trikrat zaklenkal zvon in ljudje so prisluhnili.

Pozno popoldne se je Ludvik prizibal na sredo dvora. Roke je vtaknil v žep, nagnil se je nazaj in zahuškal. Potem se je udaril na prsi:

»Domobranec...«

In je kolcnil.

Iz hrama je pritekla Lujzika; prijela ga je za suknjo in ga potegnila, da se je opotekel in začudeno pogledal.

»Tele... Dedek umirajo...«

Mrzlo ga je spreletelo, da se mu je v hipu ohladila vroča glava. Sunil je Lujziko od sebe in skočil v hram.

Globoko zakopan je ležal stari Lakič v postelji. Konrad mu je tiščal gorečo žegnano svečo v roko.

Ludvik se je vrgel na kolena in zavpil:

»Dedek...«

Zgrabil ga je za mrzlo levico in stresel.

Stari je počasi odprl oči in jih medlo vrgel na Ludvika, kot da si ga težko kliče v spomin. Gledala sta se, kot da sta si s pogledom povedala toliko potrebnega.

Dedek je s težavo razklenil ustnice. Skušal je nekaj povedati. Neslišen šepet mu je piskal iz ust. Ludvik je moral nasloniti uho prav na njegova usta, da je slišal:

»Toča...? —«

»Ne, dedek...«

»Hvala Bogu. — Gorice bi ti uničilo... ko so še tako nežne... — Videl sem jih... — Tako lepe so... Veselje boš imel... Le glej...! — Meni pa bo tudi tako lepo... sedaj — — — Zemlja te je žegnala, čeh... Jaz pa bom molil za grunt... — —«

Stegnil se je, z roko krčevito zagrabil za Ludvikovo ramo in vzdihnil, kot da bi se v sanjah zganil. Potem se je nasmehnil in ta smeh mu poslej ni zginil z obraza... —

Ludvik se je zazrl v njegove zaprte oči. Bil je, kot da bi spal. Nobene muke ni bilo na njegovem licu. Mir je mežikal iz njegovih potez, pokoj je ležal na njegovem nasmešku. Kot da otrok sanja o Miklavžu... Ludvik ga je gledal in solze so se mu pocedile preko vek na ustnice. Bilo mu je, kot da so z dedkom umrle vse njegove moči. Za hip se je ustrašil, misliti na prihodnost.

Konrad je padel na kolena. Debela solza mu je zdrčala na mustače. Počasi je molil:

»Jezus, Marija in sveti Jožef...«

Zunaj pa so cingljali ptiči in mavrica se je razpela nad umitim Kajzarjem. Prav tako kot takrat, ko sta se Ludvik in dedek odločila za nov zasad. Samo nekje daleč se je zamolklo izgubljal grom. —

Jože Kastelic | Mesečina

Mesečina v bregu, tihi plaz
drsi v dolino. V okna lije,
mirni dom se v snu smehlja,
mesečina pot pozna.

V tvoje oko se ruši blesk,
v čisto dno neslišno potone.
Opolnoči se nasmehlja,
mesečina pot pozna.

Brezdno neusmiljeno drži, uklepa.
Noč ves dan v noč motna ponika.
Od vseh pozabljen. Zaznamovan.
Mesečina pada v brezdanj.